

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ
ПРАВОСЛАВЕН БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“, СКОПЈЕ
SAINTS CYRIL AND METHODIUS UNIVERSITY OF SKOPJE
FACULTY OF ORTHODOX THEOLOGY
„ST. CLEMENT OF OHRID“, SKOPJE

МЕЃУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
· СВЕТА СОФИЈА –
„ПРЕМУДРОСТА КОЈА СИ ИЗГРАДИ ДОМ“
Охрид – Струга, 11-13 октомври 2019

INTERNATIONAL CONFERENCE
ST. SOPHIA –
„WISDOM HAS BUILT HER HOUSE“
Ohrid – Struga, 11-13 October 2019

Издавач:
Православен богословски факултет
„Свети Климент Охридски“, Скопје

Publisher:
Faculty of Orthodox Theology
„St. Clement of Ohrid“, Skopje

Меѓународен научен комитет:

International Scientific Committee:

Ѓоко Ѓорѓевски (претседател),
Универзитет „Свети Кирил
и Методиј“ во Скопје

Gjoko Gjorgjevski (President),
Ss. Cyril and Methodius University
of Skopje

Роланд Мејне,
Понтификален универзитет
Григоријана, Рим

Roland Meynet,
Pontifical Gregorian University,
Rome

Константин Преда,
Универзитет во Букурешт

Constantin Preda,
University of Bucharest

Ивајло Најденов,
Софиски универзитет
„Свети Климент Охридски“

Ivaylo Naydenov,
Sofia University
“St. Clement of Ohrid”

Драгана Јањик,
Институт за српска култура,
Приштина-Лепосавик

Dragana Janjic,
Institute for Serbian Culture,
Pristina-Leposavic

Марија Тодоровска,
Универзитет „Свети Кирил
и Методиј“ во Скопје

Marija Todorovska,
Ss. Cyril and Methodius
University of Skopje

Милан Ѓорѓевиќ,
Универзитет „Свети Кирил
и Методиј“ во Скопје

Milan Gjorgjevic,
Ss. Cyril and Methodius
University of Skopje

Дејан Борисов,
Универзитет „Свети Кирил
и Методиј“ во Скопје, Македонија

Dejan Borisov,
Ss. Cyril and Methodius
University of Skopje, Macedonia

Адреса на издавачот и контакт:
Ул. „Загребска“, бр. 29, 1000 Скопје

Address of the Publisher:
Zagrebska 29, 1000 Skopje

Лектура и компјутерска обработка:
Зорица Велкова

Proofreading and Computer Processing:
Zorica Velkova

Печатница:
Контура, Скопје 2020

Print:
Kontura, Skopje 2020

СОДРЖИНА

ВОВЕД	7
БЕСЕДА НА НЕГОВОТО БЛАЖЕНСТВО, АРХИЕПИСКОПОТ ОХРИДСКИ И МАКЕДОНСКИ Г. Г. СТЕФАН	9
БЕСЕДА НА РЕКТОРОТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ, ПРОФ. Д-Р НИКОЛА ЈАНКУЛОВСКИ	13
Ролан МЕЈНÉ „ПОЧЕТОКОТ НА МУДРОСТА Е СТРАВОТ ГОСПОДОВ И ПОЗНАВАЊЕТО НА СВЕТИОТ Е ПОУКА“. ТРИПТИХОТ ОД ИЗРЕКИ 9,1-18	17
Mario CIFRAK WISDOM AND MIRACLES The New Testament Perspective	31
Ивайло НАЙДЕНОВ ЧОВЕШКАТА МЪДРОСТ И БОЖЕСТВЕНАТА ПРЕМЪДРОСТ	47
Ратомир ГРОЗДАНОСКИ БОЖЈАТА ПРЕМУДРОСТ ВО НОВИОТ ЗАВЕТ (текстови, анализи и толкувања)	57
Karl-Wilhelm Niebuhr THE BOOK OF WISDOM OF SOLOMON IN ANCIENT JUDAISM AND CHURCH TRADITION	81

Иван ЖЕЛЕВ ДИМИТРОВ ГЛАГОЛЪТ ΣΟΦΙΖΕΙΝ И НЕГОВИТЕ ПРОИЗВОДНИ В ГРЪЦКИЯ ТЕКСТ НА БИБЛИЯТА	93
Rosen RUSEV PROCOPIUS OF GAZA'S COMMENTARY ON PROVERBS 9:1	103
Екатерина ДАМЯНОВА УТВЪРЖДАВАНЕТО НА ПРЕМЪДРОСТТА В СИОН (ПРЕМ. СИР. 24:11)	117
Ѓоко ЃОРЃЕВСКИ ПОЧЕТОКОТ И КРАЈОТ НА МУДРОСТА (ПРОП 12,9-14)	133
Марија ТОДОРОВСКА ВОВЕДНИ ЗАБЕЛЕШКИ ЗА ПЕРСОНИФИЦИРАНАТА МУДРОСТ (СОФИЈА) И КОНЦЕПОТ ЗА ЛОГОСОТ ВО АНТИЧКИТЕ ИЗВОРИ	157
Nenad MALOVIĆ THE WISDOM OF FOLLY	177
Милан ЃОРЃЕВИЌ КОНЦЕПТОТ ЗА ХРИСТИЈАНСКАТА ФИЛОСОФИЈА ВО ДОЦНА ВИЗАНТИЈА	191
Кирче ТРАЈАНОВ СОЗДАВАЊЕТО EX NIHILLO НИЗ ПРИЗМА НА СОФИОЛОГИЈАТА НА ОТЕЦ СЕРГЕЈ БУЛГАКОВ	201
Ružica RAZUM TEACHING WISDOM	221

Анета ЈОВКОВСКА
ВОСПИТУВАЊЕ ВО СТРАВОТ ГОСПОДЕН
КАКО ПОЧЕТОК НА МУДРОСТА 233

Дејан БОРИСОВ
КОЈА ЦРКВА Е СОБОРЕН ХРАМ
НА МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА
– ОХРИДСКА АРХИЕПИСКОПИЈА? 249

Виктор НЕДЕСКИ
БОГОСЛОВСКИТЕ СТАВОВИ НА ЛАВ ОХРИДСКИ
ИЗРАЗЕНИ ПРЕКУ ФРЕСКОЖИВОПИСОТ
ВО СВЕТА СОФИЈА ОХРИДСКА 267

Горан М. ЈАНИЋИЈЕВИЋ
ИКОНОЛОШКЕ ПРЕТПОСТАВКЕ
СРЕДЊОВЕКОВНИХ ПРИКАЗА ПРЕМУДРОСТИ .. 289

Dragana J. JANJIĆ
SINAI - LITURGICAL DETERMINANTS
IN SINAI ARCHITECTURE 315

Стефан ГОГОВСКИ
МУДРОСТА ПРЕКУ ХРИСТИЈАНСКО-ЕТИЧКАТА
ПРИЗМА. ЗА ЕДНА ГРАДИТЕЛКА
НА ЧОВЕКОВОТО БИТИЕ 333

Илче МИЦЕВСКИ-ИГНАТ
МУДРОСТА – НАЈВИСОКИОТ ДАР
НА СВЕТИОТ ДУХ ЗА ЧОВЕКОТ
КОЈ СЕ ОБОЖУВА 347

Илче МИЦЕВСКИ-ИГНАТ

Православен богословски факултет „Св. Климент Охридски“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

МУДРОСТА – НАЈВИСОКИОТ ДАР НА СВЕТИОТ ДУХ ЗА ЧОВЕКОТ КОЈ СЕ ОБОЖУВА

Ајсѝракѝ

Според св. Максим Исповедник, мудроста е последниот и највисокиот дар на Светиот Дух даден на човекот кој се наоѓа на последниот степен на обожувањето. До неа човекот стигнува преку ослободување од страстите и добродетелен живот. Кога човекот ќе дојде до моментот на обожувањето, мудроста му открива многу тајни за светот и за Бога. Мудроста е врата за човечкото познавање. Во моето излагање ќе се потрудам да го објаснам значењето на мудроста за човекот најден на патот на обожувањето и неговиот однос со Бога. Ќе се концентрирам особено на улогата која ја има мудроста во познанието на Бога и на созданието.

Клучни зборови: дар, мудрост, добродетел, благодат, обожување, познавање;

За мудроста се зборува речиси во сите религии и философии, а исто така се напишани и многу текстови посветени на мудроста. Уште од најстари времиња мудроста била барана од луѓето. Можеби мнозина ја барале, но малкумина станале мудри луѓе. Исто така, за мудроста се зборува и во Светото писмо на повеќе места, доказ дека мудроста била барана или поседувана од луѓе што верувале и Му служеле на Единиот вистински Бог. Токму таа вера и служење послужиле како основа за некои луѓе да ја добијат мудроста како дар од Бога. Дека мудроста е дар од Бога ни е јасно кажано

во Светото писмо, каде што се вели дека стравот од Господ е почеток на мудроста (Пс. 110, 10; Изеки 1, 7; Сир. 19, 18).

Кога зборуваме за стравот од Господа, станува збор за длабоката почит која човекот ја има кон Бога и стравот кој се раѓа од неа за да не Го навреди со нешто. Од каде доаѓа тој страв ни објаснува добро Теодор Едески: „Верата е едно внатрешно добро. Таа го раѓа во нас стравот Божји. Стравот Божји нè учи да ги пазиме заповедите, кое се вика делотворење. А од делотворењето расте чесното бестрастие. Родот на бестрастието е љубовта, која е исполнувањето на сите заповеди...“¹ Верата која извира од човековото срце го раѓа стравот Господов. Човекот кој не верува во Бога нема ни страв од Него. Стравот кој се раѓа од верата го поучува човекот да ги пази заповедите дадени од Бога. Човекот кој ги пази Божјите заповеди прави добри дела кон своите ближни и преку доброто се очистува од страстите. Човекот кој ќе се очисти од страстите ја добива најголемата добродетел од сите, љубовта (1. Кор. 13, 13). Верата и стравот Божји се почетокот на добродетелниот живот на човекот. Преку добродетелите и ослободувањето од страстите човекот напредува во духовното усовршување, зајакнувајќи ја својата заедница со Бога. Добродетелниот живот е предуслов за човековото совршенство и за примање на Божјите дарови. Според свети Максим Исповедник, мудроста се добива преку ослободување од страстите, а кога човекот ќе ги здобие добродетелите, мудроста го создава тежнењето по нив.² Мудроста создава еден копнеж во човековото срце за доброто и за соединувањето со Бога.

Човекот кој сака да се усовршува во доброто и да биде во заедница со Бога, има во себе сили кои го водат кон остварување на тој копнеж. Оној човек што прави добро, природно ќе биде наклонет да Го бара и Бога. Колку повеќе напредува во сопственото усовршување, толку повеќе Бог му ги открива тајните на созданието и Се открива Себе си. „Силите за барање и истражување на божествените работи се наоѓаат во

---

¹ Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 226.

² Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 295.

природата на луѓето, од страна на Создателот, преку самото нејзино создавање. Откривањето на божествените работи ги споделува преку благодатта и силата на Пресветиот Дух“.³ Бог ставил во човекот природни сили кои го разгоруваат копнежот по Него. Секој човек во себеси го има Божјиот лик (1. Мој. 1, 26), во кој се наоѓаат силите за богоуподобувањето на човекот. Но тајните кои се кријат во созданието и тајните на Бога не му се откриваат на човекот одеднаш, туку постепено. Нив Бог ги открива на човекот преку благодатта на Светиот Дух, преку Кој човекот ги добива и даровите кои доаѓаат од Бога. Затоа, за добивање на даровите и благодатта Божја е потребно човекот да се ослободи од страстите и да ја добие благодатта Божја. „Оној кој го придобил бестрастието и духовното познавање, најде благодат од Бога.“⁴ Ослободувањето од страстите се постигнува преку подвиг и воздржување. Напредувањето во телесниот и духовниот подвиг е потребно за усовршувањето и обожувањето на човекот. Со духовното растење преку подвигот, човекот добива благодат од Бога, преку која станува способен за духовното познавање на созданието и на Божјата волја. Значи, човекот кој се обожува непрестано го има Бог во својот ум и во своето срце. „Својственото дејствување на умот е да се занимава непрестано со Божјите зборови.“⁵ Присуството на Бога е можно преку постојаната молитва која човекот кој се обожува ја изговара со умот и слегува во длабочините на своето срце. Имајќи ја благодатта Божја, умот почнува непрестано да се движи кон Бог.⁶ Според свети Максим Исповедник, умот кој ја сака мудроста, се ослободува од мамењата на ѓаволите и грешните помисли, ослободувајќи се од ропството на страстите.⁷

³ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 317.

⁴ Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 16.

⁵ Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 17.

⁶ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 179.

⁷ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 246–247.

Ослободен од страстите, човекот се збогатува со добивањето на добродетелите. Борбата за добивање на бестрасноста не е лесна, но човекот добива помош и благодат од Бога и напредува во добродетелите. „Дефиницијата на добродетелта е соединувањето преку познанието на човечката немоќ со божествената сила.“⁸ Најчесто кога човекот е изнемоштен од духовната борба и се чини дека нема повеќе сила, тогаш Бог му доаѓа на помош со Неговата благодат. Човечката немоќ и божествената сила се соединуваат во чинот на познанието на Бога. Добивањето на добродетелите значи уподобување на човекот со Бога, а преку уподобувањето добива духовни дарови. „А добродетелите претставуваат истовремено и развивање на новиот живот во Христос и нашето усовршување според Неговото подобие“.⁹ Напредувањето во добродетелите е возможно само преку живеењето во Христос и Неговото подражавање. Само со благодатта и помошта добиена од Христос е возможно човекот да напредува во духовното усовршување и во обожувањето. „Христовото присуство ни станува сè повидливо внатре во нас, манифестирајќи се по светло и во нашето надворешно однесување, во нашите добродетели.“¹⁰ Човекот кој напреднал во усовршувањето Го чувствува во себе присуството на Господ Христос. Колку е подобродетелен, толку повеќе се уподобува на Христос и на Неговиот живот. Во добродетелите се гледа колку многу човекот е подобен на Христос, подобен на ликот според кој беше создаден. „Човечкиот лик на Христос е составен од хармонијата на безбројни добродетели, на безбројни аспекти на доброто, кој во човечки лик ги рефлектира својствата на Бога. Оној што преку постојани дела од различни видови ги запечатува во себе различните добродетели, преку ова ги запечатува самите својства на Христовиот лик, или дава човечка форма, во својата личност, на Божјите својства, исто како Христос.

---

⁸ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 305.

⁹ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. III, București 2010, 47.

¹⁰ D. Stăniloae, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, București 2002, 55.

И ова е вистинско учество во Бога и една рефлексија на Бога преку нашето лично битие.¹¹ Господ Исус Христос е изворот на добродетелите бидејќи од Него како Бог и Син Божји извираат бесконечно добрини и добродетели.

Човекот по патот на обожувањето се стекнува со многу добродетели, а преку нив се уподобува на Христос и на Бога. „Затоа, благодатта и сите дарови не се друго освен доведување на добрата содржани во нашата обожена природа во Христос, во самата наша внатрешност преку Светиот Дух.“¹² Даровите кои Светиот Дух ги дарува на човекот се веќе осветени и обожени во Личноста на Исус Христос. Христос ги прима тие дарови како совршен човек во Неговата човечка природа, за потоа да бидат подарени на човекот преку Светиот Дух. Усовршувањето на човекот задолжително поминува преку Христос во Светиот Дух. „Духот нема друга улога освен онаа да ни ги направи свои тие Христови енергии и даровите кои нè доближуваат до уподобувањето со Него. Оти без нивното присвојување од наша страна буквално нема да можеме да се усовршиме. Преку Духот, ние влегуваме во еден дијалог со Христос, во кој ни се комуницира силата и светлината на Неговото познавање, на постепеното познавање на божествената бескрајност, која живее во Неговата човечност пристапна нам. Ние ги имитираме и ги примаме оние работи што се Христови преку Духот, во еден слободен дијалог во бескраен напредок.“¹³ Светиот Дух ги дарува Христовите енергии на човекот, за човекот да се уподоби на Него. Усовршувањето на човекот не е возможно без Христос и без Светиот Дух кој божествените енергии ги прави достапни за човекот.

Човекот кој се усовршува и се обожува, како што напоменавме и погоре, добива одредени дарови од страна на Светиот Дух. Даровите кои се однесуваат на одредени способности на човекот да прави одредени работи се различни.

¹¹ D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, București 2010, 386-387.

¹² D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, București 2010, 316.

¹³ D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, București 2010, 316-317.

Духовните дарови се исти за секој човек кој се усовршува и стигнува до степенот на обожувањето. Еден од тие духовни дарови, меѓу другите е и мудроста. Свети Максим Исповедник смета дека мудроста е највисокиот дар што човекот може да го прими од страна на Светиот Дух. Како почетна точка на неговото мислење е вториот стих од единаесеттата глава од книгата на пророкот Исаија, кој гласи: „ќе почива врз Него Дух Господов, дух на мудрост и разум, дух на совет и крепост, дух на знаење и богобојазливост“ (Ис 11, 2). Свети Максим Исповедник ги објаснува и ги набројува обратно од редот како што се наброени во Светото писмо, мудроста заземајќи го последното и највисоко место. Овие дарови ги прима човекот кој се обожува и му даваат дополнителни особини да може да ги види духовните значења на работите. Со други зборови, првите два дарови го претставуваат почетокот на напредувањето во познанието, но не се едно јасно познание. Дарот на богобојазливост го спречува човекот да прави лоши дела, а дарот на крепоста го охрабрува да прави добри дела. Преку дарот на советот човекот го добива разликувањето на добрите и лошите дела. Преку дарот на знаењето, човекот учи како практично да го релизира доброто и ги открива логосите на секое дело или добродетел. Преку дарот на разумот, човекот ја идентификува својата природа со логосите на добродетелите. Последниот дар на Светиот Дух е дарот на мудроста, кој го воздигнува човекот до Причината на духовните логоси и преку кој човекот може да ја види вистината во созданието.¹⁴ Секој од овие дарови на Светиот Дух е поврзан со другите и не може да се оддели од нив. Секој од нив е потребен за усовршувањето и обожувањето на човекот.

Даровите кои човекот ги добива од Светиот Дух, а меѓу нив и мудроста, се дел од процесот на усовршување и обожување на човекот. „Значи очистувањето на достоините со чистотата донесена од добродетелите го прави Духот Свет преку страв, побожност и познание; а просветлувањето кое дарува познание на работите според логосите на чиј темел постојат, го дарува на достоините за светлина, преку крепост,

---

¹⁴ Види D. Stăniloae, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, București 2002, 216–218.

совет и разбирање; на крај, совршенството го дарува на достојните за обожување преку сесветлата мудрост, едноставна и цела, подигнувајќи ги на непосреден начин и во сиот лик кон причината на работите, колку што е возможно за луѓето, толку многу што во нив светат само божествените својства на Божјата добрина. Преку ова познавајќи се самите тие од Бога, а Бог од нив самите, така што помеѓу нив и Бога не постои ниаков ѕид кој ќе ги раздели, бидејќи меѓу мудроста и Бога нема ништо...¹⁵ Преку горе наведените дарови Светиот Дух му ги дава на човекот очистувањето од страстите и просветлувањето. Само преку дарот на мудроста на човекот му се дава совршенството и познавањето на созданието. Преку овие дарови и, секако, преку дарот на мудроста, човекот доаѓа до познавањето на Бога и на самиот себе. Доаѓа до непосредно познавање на Бога, бидејќи штом човекот ја добил мудроста како дар од Светиот Дух, тогаш дошол до самото свое обожување во непосредна близина на Бог.

Примајќи ја мудроста како дар од Светиот Дух, човекот не само што се усовершил и обожил, туку неговиот просветлен ум станува способен да ги созерцава логосите на созданието, примајќи ги како дарови принесени на Бога. Преку таа духовна активност човекот ја „открива, во себе, преку животот што го живее, сета величина на божествената мудрост носена невидливо од созданијата“.¹⁶ Човекот не е носител само на ликот Божји, туку е носител и на логосите на целото создание кое е создадено премудро од страна на Бога (Пс. 103, 24). Во сложеноста на созданието се гледа премудроста Божја, но најмногу е видлива во човечката личност. Но највисоко од сите созерцавања на созданието е созерцавањето на Бога и заедницата со Него. Затоа, „Мудроста е крајот на тајните виденија на душата“¹⁷, односно Христос како мудрост Божја е последното откривање на обожениот човек. Обоже-

¹⁵ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 373–374.

¹⁶ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 219.

¹⁷ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 256.

ниот човек се сретнува лице в лице со посакуваниот Христос, бивајќи осветлен од несоздадената светлина на Христовото лице и преку Христос ги открива тајните на логосите на созданието. Совршениот човек е исполнет со мудроста како полнота на благодатта на Светиот Дух. „Полната благодат на Духот е мудроста како сила, како својство и како дејство, која ги прегрнува сите познанија кои стигнуваат до совршените луѓе во Христос. Преку неа умот, напуштајќи ги замислените фигури преку сетилата, навлегува во разновидноста на откриените логоси... „синтетизирајќи ги божествените особини најдени во нив во една целина со божествена форма, од кои зрачејќи во единствен лик несподделеното познание на сите работи, се навикнува да сјае светлината на вистината“.¹⁸ Мудроста дарувана од Светиот Дух дејствува во човекот како сила преку која човекот ги познава созданијата, бидејќи и созданијата ја рефлектираат мудроста Божја во нив. Мудроста дејствува како синтетизатор на божествените особини кои се наоѓаат во логосите на созданието. На тој начин, човекот доаѓа до познавање кое до неговото обожување било само интуитивно.

Мудроста станува највисокиот дар кој обожениот човек го прима од Светиот Дух. Кога еден човек ќе стигне до степенот на обожување, тој се осветува од благодатта Божја. Тие луѓе ги нарекуваме светители. Знаеме дека светителите се луѓе исполнети со благодат и дека секој од нив има еден или повеќе духовни дарови. Понекогаш, светителите ги одбиле даровите со кои Бог сакал да ги удостои. Бог не дава дарови на луѓе кои не можат да ги носат и да ги исполнат. Даровите не се дадени принудно, туку преку слободното прифаќање на човекот. Бог никогаш не се наметнува против човечката волја. „Значи благодатта на Светиот Дух не ја дејствува мудроста во светителите без умот кој ќе ја прими; ниту познанието, без разумот способен за него; ниту верата, без убедувањето на умот и на разумот за идните работи и засега неоткриени; ниту даровите за лекување, без љубовта кон луѓето; ниту кој и да е друг од другите дарови, без приспособувањето и си-

---

¹⁸ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 281.

лата способна за секој. Но нема да добие човекот нешто од работите наредени само преку природната сила, без силата на Бога, која ќе ги дарува.¹⁹ Светиот Дух не дава дарови ако човечките способности не се доволно добри за да можат да бидат примени. Затоа, Светиот Дух не ја дава мудроста на луѓе кои немаат ум способен да ја прими и да дава плодови. Исто е и со другите дарови кои Светиот Дух ги дава на светите луѓе, ништо не е дадено без силата и волјата Божја. Исто така, не треба да веруваме дека мудроста Бог ја дарува само на обожените (светите) луѓе. Мудроста човекот ја прима низ сите етапи на духовниот живот. Со секоја победена страст и со секоја стекната добродетел, човекот станува помудар. Во моментот на неговото обожување, човекот ја добива полнотата на мудроста и нејзиното целосно делување. Мудроста го придружува човекот во сите етапи на духовното усовршување и во осветувањето на неговиот живот.

Полнотата на мудроста е добиена во моментот кога обожениот човек е осветлен и обземен од несоздадената светлина, кога се наоѓа пред лицето Христово. Човекот се наоѓа во непосредна заедница и општење со Христос преку Светиот Дух. Во тој момент на човекот му се откриваат духовните значења на логосите и нивната смисла во спасението на светот. Без даровите на Светиот Дух и заедницата со Христос, човекот не може да ги познае тајните, „...бидејќи човечкиот ум не може да ги сфати без божествената светлина божјите и духовните работи“.²⁰ Човечкиот ум и разум треба да бидат осветлени со божествената светлина, односно обожени, за да можат да ги познаат некои од Божјите тајни и тајните на созданието. Секако, онолку колку што Бог ќе им открие на достоините луѓе. Моментот на обожување претставува една многу голема радост за човекот. Мудроста која ја добива како дар и преку која му се откриваат многу духовни тајни, е резултат на плодниот духовен живот. Затоа, „... преку мудроста совршениот човек прима неизречива радост, односно силна

¹⁹ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 318.

²⁰ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 320.

радост што го подражава навистина животот според Бога, или божествениот живот на човекот“.²¹ Духовната радост која човекот ја чувствува е резултат на животот според Христос. Духовниот човек се уподобува на Христос, така што живее според животот Христов и Христос живее во неговото срце (Гал. 2, 20). Доживувајќи го моментот на обожувањето, човекот го вкусува вечниот живот. Доживува само дел од она што значи и ќе биде вечен живот во вечна заедница со Бог Света Троица во Божјото царство. „Царството Божјо е добрина и мудрост. Кој ќе ги придобие овие живее на небесата.“²² Бог е добар и мудар, затоа Неговото царство ќе биде царство на добрината, мудроста и љубовта. Луѓето кои ќе ги добијат овие добродетели уште за време на земниот живот, ќе го вкусат вечниот живот пред нивната смрт. Сите луѓе кои ќе се уподобат на Бога ќе живеат вечно во Неговото царство и ќе станат синови Божји. „Син Божји е оној кој се уподобил на Бога, преку добрина, мудрост, сила и праведност“.²³ Уподобувањето на Бога значи секој свет и обожен човек да стане сличен на Бога по своите добротетели. Да си ги присвои како свои Божјите особини на љубовта, добрината, милостината, вистината, простувањето, мудроста и совршенството (Мт. 5, 48).

Највисокиот дар покрај мудроста е и познавањето на Бога. Тоа познавање човекот го добива преку несоздадените Божји енергии кои стигнуваат до човечкиот ум и срце. Исто така, познавањето на Бога се случува за време на обожувањето на човекот, но не е целосно познавање на Бога, затоа што Бог е над секое познавање. Тоа е тајна знаена само од Бога. „Оној кој со мудрост познал како треба да Го љуби Бога – Кој е над секој разум и познавање... – ќе помине преку сè што е чувствително и разбирливо, преку целото време, век и простор и, на крај, соблекувајќи се на натприроден начин од целото дејство на чувствата, разумот и умот, ќе го добие

---

²¹ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 390.

²² Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 21.

²³ Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 31.

во неизречив и непознат лик божественото совршенство кое е над секој разум и ум. Ова е според еден начин и разум кои ги знае само Бог, Кој дарува една ваква благодат, и оние коишто се удостоија да ја примат од Бога“.²⁴ Познавањето на Бога подразбира ослободување од сè што е земно и чувствително, подразбира постигнување на бестрастието. Кога ќе успее човекот да го достигне бестрастието ја добива мудроста и совршенството. Сето тоа е една тајна позната само од Бога, бидејќи Тој е Оној кој ги дава тие дарови и го обожува човекот. Човекот почнува да Го познава Бога, онолку колку што Бог ќе му се открие, но Божјата суштина останува непозната за човекот. „Оти божеството е над секој збор и над секое сфаќање.“²⁵ Преку познавањето на Бога, односно со обожувањето, на човекот му стануваат јасни многу тајни кои претходно му биле непознати. „Оти одеднаш со познанието на Бога се открива сфаќањето на Писмото, преку Духот, и мудроста и познанието од созданијата, преку Истиот преку Кого пак се открива Он, на сразмерен начин.“²⁶ Човекот го добива разбирањето на тајните содржани во Светото писмо, ја добива мудроста и познавањето на созданието преку Светиот Дух. Преку истиот Свет Дух и благодатта, на човекот му се открива Бог според својата достоинствена и совршеност.

Во теолошките книги најчесто се набројуваат две знаења кои човекот ги искусува. Едното е рационалното или катафатичко, а второто е надумно или апофатичкото познавање. Тие не се посебни и одделни познавања, туку се меѓусебно поврзани и зависни едно од друго. По рационалното познавање доаѓа и апофатичкото познавање. Разумот е својствен за познавање на рационалните работи во создадениот свет и во секојдневниот живот на луѓето. Карактеристично за разумот е логичното разбирање на работите и нивното објаснување. Преку разумот и рационалното познавање, човекот доаѓа до

²⁴ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 2006, 230.

²⁵ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 2006, 260.

²⁶ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 2006, 238.

дарот на контемплацијата и се подготвува за апофатичкото познавање. Мудроста е крајот²⁷ на разумот и рационалното познавање, преку неа добивајќи се вистинското разбирање на тајните на созданието, кое го води човекот кон познавање на тајните Божји. Разумот и рационалното познавање се подготовка за обожувањето на човекот и за надумното познавање на Бога. „Зашто својствени на мудроста се умот и разумот, а својствени на спротивното дејство на мудроста се недостатокот од разум и сетилното (владеењето на сетилата).“²⁸ Кога човекот се обожува почнува апофатичкото познавање, кое е карактеристично за умот, бидејќи само умот е способен да ги види и да продре во божествените тајни и виденија кои ги има пред себе. Највисокото познавање е познавањето на Бога и се нарекува надумно бидејќи ја надминува способноста на умот да ги познае тајните на Божјата суштина. „Значи Бог е над ова познавање, бидејќи е во најбескраен лик погоре од секој ум...“²⁹ Суштината на Бога ќе остане непозната вечно, а човекот ќе Го познава Бога бескрајно во вечниот живот преку Неговите несоздадени енергии од кои човекот ќе се причестува непрестано.

Што се однесува до светоста на светителите, очигледно е дека обожените луѓе или светителите се мудри луѓе, бидејќи тоа се гледа од начинот на нивното мислење и живеење. „Просветлениот ум вади мудри зборови и чистата душа негува божествени мисли.“³⁰ Овие зборови се својствени за светителите, за обожените луѓе кои го имале искуството да ја добијат мудроста и познавањето од личната средба со Бога и Неговата благодат. Познавањето на Бога и добивањето на највисокиот дар на Светиот Дух, мудроста, им дава на луѓето способност да гледаат на светот со просветлени очи. „Муд-

---

²⁷ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 38–39.

²⁸ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 162.

²⁹ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 304–305.

³⁰ Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul*, Trad. Dumitru Stăniloae, București 1994, 38.

роста е дарот да Го видиме Бога истовремено со сè или преку сè, како Создателот, Заштитеникот и фактички Владетелот на сите. Таа ни помага со еден поглед да го разбереме нашиот минат живот, неговата смисла, линијата по која треба да одиме, солидарното разбирање на сите дела и настани од човечкиот живот, на работите од природата, бидејќи сите ги објаснува единствената Сила и Причина што стои на основата на сите и Си го покажува дејството истовремено во сè.³¹ Мудроста му овозможува на човекот насекаде да мисли на Бога, на Неговите дела и добрини. Му го просветлува животот на човекот и му помага да ја најде смислата на својот живот. Му овозможува да ги познае тајните на светот и на сопствената личност. Најмногу од сè, го води човекот до Причината (односно Бог) на сè и е почетокот на заедницата со Света Троица.

Во заклучокот на ова излагање ќе кажеме дека можеме да ја сметаме мудроста за највисокиот дар на Светиот Дух за човекот кој се обожува. Покрај сите дарови кои Светиот Дух му ги дарува на човекот, мудроста е единствената и најблиска до обожувањето на човекот. Иако е присутна за време на животот, во моментот на обожувањето човекот ја добива во нејзината целосна форма. Мудроста е патеводителка на човекот низ неговиот живот која го води до заедницата со Бога. Затоа, човекот кој сака да ја добие мудроста потребно е да се потруди да биде добродетелен и да има копнеж кон Бога. Човекот со чисто срце, не само што може да ја добие мудроста, туку може да Го познае и Бог кој ја дарува. Тоа го знаеме од светите животи на светителите, но, дали денес мудроста е присутна во светот или во животот на Црквата? Денешниот секуларен свет се оддалечува од сè што има духовно значење и ја прифаќа само „мудроста“ на светот. Материјалното и минливото го заменуваат копнежот по Бога и по духовниот живот, оставајќи празнина во срцата на луѓето. Во Црквата сè уште има луѓе кои копнеат по Бога, а со тоа и по мудроста или на кои мудроста ќе им биде подарена. Денес имаме потреба од мудри (свети) луѓе кои ќе го поучат светот и ќе ги водат луѓето по патот на вистината. Неоспорна вистина е

³¹ D. Stăniloae, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, București 2002, 219.

дека сите луѓе, и оние во секуларниот свет и оние во Црквата, посакуваат да имаат среќен и исполнет живот. Сето тоа што го посакуваат Светиот Дух го има и го дава на достоините, а тоа се плодовите на Духот и на вистинскиот духовен живот: „љубовта, радоста, мирот, долготрпеливоста, благоста, добрината, верноста, кротоста, воздржливоста“ (Гал. 5, 22-23). Потребни се само волја, трпение и копнеж по животот во Христос, со Христос и за Христос и се разбира, желбата да станеме подобри и помудри отколку што сме биле вчера.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, EIBMBOR, București, 2002;
2. Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, EIBMO, București, 2010;
3. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Traducere din limba greaca veche, introducere și note de Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2006;
4. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Traducere, introducere și note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, во Filocalia vol. 3, Ediția a II-a, Harisma, București, 1994;
5. Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul*, Traducere, introducere și note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, во Filocalia vol. 4, Ediția a II-a, Harisma, București, 1994;
6. Teodor al Edesei, *Una sută capete foarte folositoare*, Traducere, introducere și note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, во Filocalia vol. 4, Ediția a II-a, Harisma, București, 1994;